

64930

Pridiga

pri slovesnem razkritji spomenika

na čast prvemu knezu in škofu Mariborskemu

Antonu Martinu Slomšku

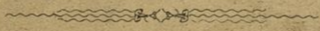
v Mariborski stolni cerkvi postavljenega.

Govoril

FRANZ KOSAR,

kn. šk. konzistorijalni svetovalec in korar stolne cerkve

dne 24. junija 1878.

Čast Bogu na višavah in mir
ljudem na zemlji.

Luk. 2, 14.

Bilo je na angeljsko nedeljo leta 1859, tedaj pred blizu 20 leti, ko so pokojni knez in škof Anton Martin Slomšek, s pastirsko palico v roki in od več ko 100 duhovnikov obdani, v prekrasnem sprevedu neštevilnega ljudstva bližali se tej stolnej cerkvi, da bi slovesno v posest vzeli škofovsko stolico, katero so z privoljenjem sv. Očeta in presvitelega cesarja iz sv. Andreja na Koroškem v Maribor predstavili. Ko so jim vsi duhovniki v znamenje vdanosti in zvestobe škofovski prstan poljubili, so se naravnost na to pridežnico podali, ter za predgovor svoje prve pridige v tej cerkvi izvolili prelepe besede angeljske pesmi: „Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji“. Proti sklepu te pridige so rekli: „Denes ste me v slovesnem sprevedu v stolno cerkvo spremljali; ne bo dolgo, in nesli me bote k grobu“.

Kar se nam je takrat neverjetno zdelo, to se je le prezgodaj dopolnilo. Bilo je 27. septembra leta 1862, tedaj čez komaj 3 leta, in zopet so zvonovi stolne cerkve glasno zapeli, zopet se ulice mesta napolnile z brezštevilnim ljudstvom, in pred škofosko palačo se je zopet vredil častiti spreved od več kakor 200 duhovnikov iz domače in iz sosednih škofij. Ali pri tem sprevedu knez in škof Slomšek niso več nosili pastirske palice v roki, niso več hodili v

sredi svojega ljubljenega ljudstva, ampak v priprosti mrtvaški škrinji je 8 župnikov nosilo njih mrtvo telo, v tem, ko so ulice mesta odmevale od mrtvaškega petja in glasnega joka in so trije sosedni škofje pri mrtvaškem odru odpevali zadušne molitve.

V prvi točki svojega testamenta, ki so ga spisali na svoj poslednji rojstni den, pišejo pokojni knez: „Izrečno naročam, da naj se moje mrtvo truplo dene v priprosto škrinjo (trugo) iz mehkega, nepolitiranega lesa in na pokopališči tiste fare, kjer umerjem, pokoplje.“ S tem uzornim naročilom so nam prelepo razodeli svoje ponižno srce, ker so se hotli še v smrti skazati verni učenec Onega, ki je tudi na golem lesu sv. Križa za nas umrl: ali s tem naročilom nikakor niso mogli svojega ljudstva oprostiti sv. dolžnosti, ime tolikega dobrotnika še po njegovi smrti ohraniti v hvaležnem, častnem spominu, in tem znotranjim občutkom dati tudi zvonanji, vidni in dostojni obraz. „Njegov grob bodi častitljiv“. (Izaj.). Ta beseda sv. pisma je šla že na den pogreba od ust do ust in v kratkem je bilo stalno sklenjeno, pokojnemu knezu in škofu Antonu Martinu Slomšeku postaviti dostojni spomenik, in sicer v Mariborskem mestu, ktero so k časti sedeža Lavantinskega škofijstva povzdignili. Vsi stanovi, ne le v domači, temoč tudi v sosednih škofijah, so svoje darove radostno polagali na altar sinovske hvaležnosti, in že pred letmi bi se bil spomenik zamogel postaviti; oviralo je edino to, da je bilo po tukajšnjih razmerah zares težko, zediniti se zavoljo oblike spomenika, in še bolj težko, zediniti se zavoljo dostojnega prostora za spomenik.*) Že pred 2

*) Zakasnjjenje pa je založeni denar zdatno pomnožilo. Spomenik je toliko krasnejši in stane 5000 gl.

letoma bile so 3 spominske plošče na znamenitih mestih priredjene. Ena na Slomšekovi rojstni hiši v Slomu v Ponikviški fari, kjer so pokojni Slomšek l. 1800 luč sveta zagledali, druga poleg krstnega kamna v Ponikviški farni cerkvi, kjer so bili krščeni, in tretja v kapeli Mariborskega pokopališča, kjer so pokopani. Za poglobitvi spomenik pa se je slednjič z dovoljenjem prečastitega knezoškofijstva izbral, kakor najpristojnejši kraj, prezbiterij stolne cerkve, naj bi poleg velikega altarja, od koder so kakor prvi Mariborski škof prvokrat škofovski blagoslov podelili, zanaprej njih častna podoba ime tistega oznanovala, ki je to farno cerkev k dostojnosti knezoškofijske stolne cerkve povzdignil.

Ker tedaj ne moremo več tvojega prijaznega obličja gledati, vzvišeni dobrotnik naš! naj nas zanaprej vsaj tvoja podoba razveseljuje. — Najte toraj, nedolžne deklice! ki kakor ovenčane družice denešnje svečanost kinčate, da zagrinjalo pade, ki nam podobo zakriva*) — preden nadalje govorim in vam, dragi poslušalci, pomen spomenika razlagam po treh napisih, ki so v nja znožji vdobljeni.

Ti pa, sv. Janez krstnik, vzvišeni patron te stolne cerkve! ozri se milostno na nas, ki denes z posebno slovestnostjo tvoj veličastni god obhajamo, in izprosi nam pri Bogu milost, da bo sad denešnjega praznovanja: Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!

Prvi napis je pisan v nemškem jeziku in sicer zato, ker se v tej cerkvi božja beseda v nemškem jeziku oznanuje, in ker to, kar ta napis pové, v prvi vrsti stolno cerkev zadeva. Glasi se

*) Pri teh besedah ste dve deklici zagrinjalo odstranile.

namreč: „Dem Gründer des Bischofsitzes zu Marburg“, po slovenski: „Ustanovitelju škofovskega sedeža v Mariboru“.

Preselitve škofijskega sedeža iz Koroškega na Štajersko so verniki in duhovniki Lavantinske škofije, na Štajerskem živeči, že zdavnej želeli. Še bolj pa so želeli verni Slovenci, za Dravo in Muro živeči, pridruženi biti Lavantinskejši škofiji, naj bi imeli višjega pastirja, čigar pastirski glas na pridežnici in v spovednici bi zamogli umeti, in kteremu bi zamogli v svojem jeziku zaupljivo, kakor otroci očetu, svoje dušne reve in potrebe razodeti. Te želje so postale toliko silnejše, odkar so pokojni Slomšek, po svojih spisih že davnej vsem vernim Slovencem priljubljeni, škof postali. Vedno bolj pogosto so dohajale nujne prošnje, z tisoč in tisoč podpisi ne le do pokojnega škofa Slomškega, ampak tudi do pokojnega nadškofa Solnograškega Maksimilijana Tarnoczy-ja. Čigavo srce bi bile take prošnje bolj omečile, kakor očetovsko srce Slomšekovo? Pa tudi pokojni nadškof Solnograški, kterim Bog še v nebesih za to povrni! so vedeli pobožne želje vernega slovenskega ljudstva ceniti, ter so si po vsej moči prizadevali, jim ustreči.

Ali dopovedati se ne da, koliko skrbi in težav je bilo pokojnemu škofu celih 6 let, ko se je to delo snovalo, treba prenašati in koliko žrtvovati! Tudi Mariborski meščani so priznali silne težave preselovanja; kajti takratni mestni župan čestita v svojem zahvalnem listu dne 12. fbr. 1858 pokojnemu knezu, da so „orjaško delo“ preselovanja srečno dovršili in potem pristavlja: „Imena Tarnoczy in Slomšek bota pri nas in naših potomcih neumrljiva“. Tudi pokojni knez sami so nam večkrat tisti čas rekli: „Ne bil bi verjel, da bo preselitev toliko težav imela; pa ker se je delo enkrat za-

čelo, se mora tudi do konca dognati. Za nas je selitev le žrtva. Mi ne bomo nič dobrega doživeli, morebiti naši nasledniki; na nas čakajo le skrbi in trpljenje.“ In zares je tako bilo!

In zdaj, ko so te skrbi že zdavnej preminole, in se je vse trpljenje, kakor zaupamo, pokojnemu knezu že zdavnej v večno veselje spremenilo, — zdaj ko že blizu 20 let duhovne dobrote, pa tudi časni dobiček preselitve uživamo, — zdaj, ko verniki od vseh strani zaupljivo tu sem k višjemu pastirju prihajajo, pri Njih iskat in prejemati pomoči in tolažbe, in ko vam višji pastir sami po vseh farah nebeški kruh božjih naukov drobijo in kakor oče vas učijo: — vprašam vas ljubi moji! ali nimamo uzroka, se denes tega velikega dela veseliti, Boga za to dobroto slaviti, pa tudi moža se hvaležno spominjati, ki je to „orjaško delo“, kakor se je takrat imenovalo, slavno dovršil? Vprašam vas nadalje: ali niso pokojni knez in škof Anton Martin, ki so to cerkev k dostojnosti „stolne cerkve“ povzdignili, tudi častnega spomenika v tej cerkvi zaslužili? Da; z ozirom na vse to smo dolžni denes s hvaležnim srcem isklicati; Čast bodi Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji! Čast bodi pa tudi spominu na ustanovitelja škofovskega sedeža v Mariboru, in mir njegovim košicam v grobu!

Drugi napis je pisan v latinskem jeziku, ki je cerkveni službeni jezik, in ker to, kar nam pové, zlasti cerkvene zasluge pokojnega kneza in škofa zadeva. Glasi se: „Antonio Martino Slomšek, ecclesiae egregio episcopo, pastori optimo“. Po slovenski: „Antonu Martinu Slomšku, sv. Cerkve preblagemu škofu, pastirju najboljšemu“.

Slomšekovo 16letno škofovsko delovanje, kte-

rega priče smo starejši duhovniki in verniki bili, nam kaže, da so ta naslov obilno zaslužili.

Bili so sv. Cerkve preblagi škof, to je, za njeno čast in rast goreči. Bili so goreči za sv. Cerkve čast. Z močjo so zatirali razvade pri Božji službi, pri cerkvenem petji, pri shodih in božjih potih, pri krstih in ženitvanjih, in se pri tem nikdar zamere bali. Spodbujali so duhovnike in vernike za dostojno lepšanje cerkev in za veličastno obhajanje božje službe. V ta namen so sami spisali: „Sv. oznanilo“ ali navod za vse vrste božje službe celega leta, in še drugi navod (Mnemosynon) za vredno opravljanje sv. zakramentov in sv. blagoslovil. — V viharnem letu 1848. in pozneje so krepko zagovarjali pravice sv. Cerkve, in se v tem marsikomu zamerili. Glasno so opominjali vernike, naj se zvesto oklenejo skale sv. Petra, da jih valovi nevere in razkolništva ne potopijo. Vpeljali in gorko priporočali so družbo sv. Mihaela v pomoč sv. Očetu, rimskemu papežu. — Bili so goreči za sv. Cerkve rast. Že kakor špiritual v Celovškem semenišču so navdušeno pisali za družbo sv. Leopolda, v pomoč misijonom v Ameriki. Kakor škof so posebno ljubili družbo srea Marijinega, v pomoč misijonom v srednji Afriki, in družbo neomadežvanega spočetja Marije Device v pomoč katoličanom na vshodu, zlasti v turških deželah, ktera družba posebno den denešnji za nas Avstrijane visoko pomembo ima. Sami pa so osnovali in v Rimu potrjenje izprosili za družbo sv. bratov in slovanskih apostolov Cirila in Metoda, ki moli v ta namen, da bi se vsi Slovani srečno združili v naročji sv. matere katoliške Cerkve. Takó so bili goreči za sv. Cerkve čast in rast, tedaj v resnici sv. Cerkve preblagi škof, in bolelo jih je

edino to, da jim vedna nujna dela tako dolgo niso dopuščala, dopolniti dolžnosti, ki jo vsi škofje imajo, namreč obiskati od časa do časa grobove sv. apostolov Petra in Pavla v Rimu, in pri tej priliki sv. Očetu dati račun od škofovskega službovanja. Še le na spomlad l. 1862, ko je bila selitev končana in tu v Mariboru vse potrebno po večem že vredjeno, jim je bilo mogoče, nastopiti božjo pot v Rim. Meseca junija domov se vrnivši, so v Beču dobremu prijatelju rekli: „Zdaj sem Rim videl, zdaj bom umrl“. In glejte, meseca septembra smo jih pokopali! Iz tega vidimo, da so na grobu sv. Petra mislili tudi na svojo lastno smrt in svojo smrtno uro v varstvo tega sv. apostola izročili.

Bili so drugič svoje črede najboljši pastir, in sicer v trojnem pomenu. Prvič skozi to, da so sami neutrudljivo besedo božjo oznavali doma in po vsej škofiji, pri duhovnih vajah in sv. misijonih, ktere so tudi oni v škofiji vpeljali in da bi sv. misijoni v škofiji nikoli ne preminoli, družbo „misijonskih duhovnikov“ pri sv. Jožefu v Celju vstanovili. Drugič skozi to, da so si veliko prizadevali, odgojiti za škofijo dobrih dušnih pastirjev. In prav ta želja, da bi imeli v domači škofiji lastno semenišče, v katerem bi zamogli po svojih uzorih mlade duhovnike izrejati, je bil eden najmočnejših nagibov za težavno delo preselitve škofovskega sedeža. Tem mladim duhovnikom v prid so spisali tudi dvojni navod, enega za spovednike, drugega za pridigarje; prvi ni tiskan, pač pa drugi in sicer v Drobtinica h l. 1862. In tretjič skozi to, da so dušnim pastirjem, zlasti pridigarjem v pomoč spisali dokaj lepih knjig in posamnih spisov. Med temi imenujemo obširne štiri knjige „evangeljsko“ in „apostolsko hrano“, potem

„pridige osnovane za vse nedelje, praznike in imenitnejše sopraznike celega leta“ v Drobt. od leta 1851 do l. 1856, in še mnogo drugih lepih pridig po Drobtinicah raztrešenih.

Ni tedaj čudo, da po njih smrti za njimi ni žalovala le domača, ampak tudi sosedne škofije in njih višji pastirji, ki so pisali našemu stolnemu kapitelnu liste polne sočutja. V njih imenujejo Solnograški nadškof pokojnega Slomšeka „zvestega, gorečega in neutrudljivega pastirja“. Eden sosednih škofov so djali: „Jas spoštujem v njih enega izmed najčestitljivejših avstrijskih škofov“. Drugi sosedni škof omiljujejo smrt Slomšekovo kot veliko zgubo za kat. cerkev. Tretji pišejo: „Žalostna vest, da so Slomšek umrli, me je močno zadela. Nisem sicer imel mnogo prilike ž njimi občevati, ali kedar se je to zgodilo, vselej sem od njih slovo vzel z trdnim prepričanjem, da ima lav. škofija prav apostolskega škofa. To mi dokazuje njihova modrost, нравna resnoba, mirna pa neutrudljiva gorečnost in prisrčna ljubeznjivost.“ Ne pristaje mi besedam tolikih veljakov še kaj dostavljati. To pa povdarjam, da je za našo novo škofijo bila velika čast, da je bil začetnik vrste mariborskih knezov in škofov mož, ki je med avstrijskimi škofi bil tako visoko čislan in spoštovan. Da; res dolžni smo dnes tudi z ozirom na škofovske zasluge Slomšekove iz hvaležnega srca veselo vsklikniti: slava Bogu na višavah, in mir ljudem na zemlji! Slavapa tudi spominu na prvega kneza in škofa mariborskega in mir njegovim košicam v grobu!

Tretji napis je pisan v slovenskem jeziku, kateri je bil njih materni jezik, in ker to, kar nam pove, njih narodno delovanje zadeva. Glasi se: „Narodnemu buditelju, pisatelju in pesniku hvaležni Slovenci.“ Slo-

venci imamo prigovor: „Kri ni voda.“ Da kri ni voda, to so čutili tudi pokojni Slomšek v dnu svojega blagega srca. Zató so ljubili svoj narod, so ga ljubili srčno, močno in stanovitno: bili so v resnici rodoljuben mož, naroden mož — mož naroda. Je li pa ljubezen do naroda tudi v krščanskem smislu, to je, po nauku naše sv. vere, dobra in hvale vredna? Gotovo; le poslušajte! Nihče ne dvomi, da ima vsak človek do domače družine, v kateri je rojen, n. pr. do staršev, do bratov in sester itd. po božji volji, in sicer po četrti zapovedi božji, posebnih dolžnosti, ktere družinske dolžnosti imenujemo. Mi spoštujemo moža, ki te dolžnosti dopolnuje, pa se nam mrzi do onega, ki jih ne dopolnuje — Nihče ne dvomi, da ima vsak človek do one večje družine, ki jo državo imenujemo, n. pr. mi našo Avstrijansko državo, po božji volji kakor podložniki zopet posebnih dolžnosti, ktere državljanske dolžnosti imenujemo, in ktere nam Kristus sam zatrjuje rekoč: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega.“ (Mat. 28, 21.) Mi spoštujemo moža, ki državljanske dolžnosti dopolnuje, pa se nam mrzi od onega, ki jih ne dopolnuje. — Nihče ne dvomi, da imamo tudi do one velike duhovne družine, ktero katoliško Cerkev imenujemo, in ktere udje smo, posebnih dolžnosti, ktere cerkvene dolžnosti imenujemo. Mi spoštujemo moža, ki cerkvene dolžnosti vestno in veselo pred vsem svetom dopolnuje, pa nerazumljiva uganjka nam je oni, ki se katoličana imenuje, pa svojih cerkvenih dolžnosti ne dopolnuje. — Tedaj pa tudi nihče ne more dvomiti, da ima vsak človek do one družine, ktero narod imenujemo, to je ljudstvo, v katerem se je kdo narodil in s katerim ga je Bog sam zvezal z krvno zavezo, posebnih

dolžnosti, ktere narodne dolžnosti imenujemo. Kristus sam nam daje prelep zgled pobožne narodne ljubezni (Luk. 19.), ker se je, z Oljske gore na Jeruzalemsko mesto gledajoč, milo razjokal, ko je v duhu naprej gledal strahovito razdjanje tega svetega središča Judovskega naroda in prebritko vekovito osodo istega zaslepljenega in trdovratnega ljudstva, s katerim ga je sam Bog Oče zvezal s krvno vezjo po njegovem rojstvu iz Marije Device, hčere kralja Davida. Zato mi katoličani tudi po načelih svoje sv. vere spoštujemo moža, ki ima srce za svoj narod, pa se nam mrzi do onega, ki se svojega naroda sramuje in ga zatajuje. Še več; kakor daleč zgodovina nazaj sega v starodavne čase, vselej in vsepovsodi pri vseh omikanih ne le krščanskih, temveč tudi paganskih narodih so se tisti možje od roda do roda visoko slavili, ki so svoj narod duševno budili, in ga vzdigovali in povzdignili do višje stopnje omike. Ime: rodoljubni mož, narodni mož, — mož naroda, je bilo vselej, je še zdaj in bo za vse čase eden naj častnejših priimkov vsakega pravega moža.

Tako nas že lastna pamet sili priznati, da je dolžnost, ki iz božje volje izvira, to, kar more človek na tem svetu najvišej ceniti, in se ji zavolj Boga vselej in brezpogojno ukloniti, naj stane, kar rado, da je tedaj vestno izpolnovanje dolžnosti najlepši kinč vsakega človeka, najgotovejše znamenje krščanskega značaja. Tajiti pa se ne da, da so pri vseh imenovanih, posebno državnih in narodnih razmerah, zmote mogoče, in sicer mnogovrstne in hude zmote, in zgodovina priča, da na svetu brez takih zmot, nikdar in nikoli ni bilo. Poglavitni zmoti ste te dve: vnemarneži za-

ostajajo daleč za svojo dolžnostjo, prenapetneži pa prestopajo daleč meje dolžnosti, segajo v pravice drugih in jim delajo krivico. V narodnem oziru se kaže prenapetost najpogoj v tem, da mnogi svojo lastno narodnost čez vso mero visoko povzdigujejo, dà, kakor malika jo molijo, vse druge narodnosti pa zaničujejo in zatirajo. Prav v tem je den denešnji, kakor tajiti ne moremo, neugasljivo ognjišče vednih zdražb med nami, prav v tem vzrok, da se iz svojih rev izkopati in v blagonosnih napravah napredovati ne moremo, prav v tem tudi, zlasti za naše cesarstvo, ena največih nevarnosti za sedanji čas in menda še tudi za prihodnost. Le kdor, kedar v javno življenje stopi, v eni roki drži luč sv. vere Kristusove, z drugo roko pa se močno oklene stola sv. Petra, na katerem sedi nezmotljivi tolmač božjih zapovedi in tedaj tudi naših dolžnosti, le tak mož se sam ne zmoti in drugih v zmoto ne zapelje, ampak blagonosno dela za državo in narod. In tak narodni mož so bili pokojni knez in škof A. M. Slomšek. Edina zvezda, ki jih je v narodnih podvzetjih vodila, je bila dolžnost pred Bogom in zavolj Boga, to je, prepričani so bili, da so po svoji vesti dolžni, talente in duševne zmožnosti, ktere so od Boga prejeli, zopet po božji volji žrtvovati v blagor tistega naroda, med katerim jim je Bog dal rojenim biti, in pozneje dušno pastirsko in slednjič celó škofovsko službo nastopiti. In bolj ko so videli, da je njih narod zapuščen in duševno zanemarjen, toliko bolj se je njih pobožna narodna ljubezen navdušila, vse moči napeti, da bi mu prižgali luč krščanske omike in mu naravnali stezo k višjemu blagostanju. Drugih nagibkov niso poznali, ampak jih ostro zavračali, kjerkoli so jih srečali, naj so se tudi

skoz to mnogim zamerili. In prav zato, ker je bila njih edina zvezda voditeljica sveta dolžnost, so zamogli brez ozira na čast in zaničevanje, na priznanje in natolcevanje, delati mirno, krepko in stanovitno do smrti, in so bila vsa njih podvzetja vidno od Boga blagoslovjena. In, ne bojim se ugovora, ako rečem, da bi bil največji dobrotnik naše avstrijske očetnjave oni, ki bi vse hribe in doline prehodil, in glasno klical edino to, da naj bi vsi, ki v javno življenje stopijo, delali le po dolžnosti in zavoljo dolžnosti, in da naj bi mej dolžnosti nikdar ne prestopili; kajti ako bi se to doseglo, bi hipoma potihnille vse zdražbe, in bi se povrnil k nam ljubi znotranji mir, ki ga toliko potrebujemo.

Ne bo nam zdaj težko, to častno sodbo, ki smo jo črez Slomšekovo narodno delovanje izrekli s kratkimi besedami — kajti obširna razprava o tej stvari ne sodi na cerkveno mesto — dopričati iz tretjega napisa, kateri se, da ga še enkrat ponovim, tako glasi: „Narodnemu buditelju, pisatelju, in pesniku hvaležni Slovenci.“

Pokojni Slomšek so bili v resnici buditelj svojega naroda; budili pa so ga po trojnem načinu:

Prvič budili so ga sami. Budili so ga kakor govornik. Bog jim je dal poseben dar zgovornosti; sloveli so kakor pridigar in učenik in njih beseda je vselej privabila mnogo poslušalcev. Zato so pa tudi vestno rabili te dar Božji in radi govorili ne le v cerkvi in šoli, ampak tudi pri zborih raznih koristnih družb. Vedli so, kakor malokdo, pri svojih govorih zajemati iz mišljenja in čutenja naroda; zato so bili njih govori nenavadno živahni in poljudni. „Naš kaplan govorijo, kakor da bi rožce sadili,“ so ljudje govorili od mladega prid-

garja Slomškega. In ker je iz srca vrela beseda, je segala tudi globoko do src in jih obudila k novim, višjim vzorom. — Budili so ga kakor pisatelj. Take pisave, pisave namreč tako umevne in pristrčne, s prilikami, podobami in prigovori iz domačega življenja mično preprežene Slovenci do takrat še niso poznali; zato je vse povsod spoštovanje do slovenskega jezika in veselje do slovenskega branja izbudila. Vsaka nova knjiga Slomškova je bila željno pričakovana, hvaležno sprejeta in zopet in zopet natisnjena. Pisali pa so, kakor se narodnemu duhovniku in škofu spodobi, najraje o predmetih, ki služijo narodu v duhovno izbujo in krščansko omiko: tedaj o šoli, o domači izreji, o cerkvenem poduku v pridigah in krščanskih naukih. Njih pridige v „evangeljski“ in v „apostoljski hrani“ zbrane so — to se sme brez ugovora reči, cerkveno govorništvo v novi in boljši tir napeljale, ter pridigarjem kazale, kako se zamore in more Božji nauk v čisti, njemu dostojni besedi oznanovati. — Budili so ga kakor pesnik. Duševno vstajenje vsakega naroda začenja s pesnijo. Pesen je, ki najbolj globoko sega v človeško srce, kroča njegove strasti, plemeni njegove čute, in vzdiguje zavzetega duha iz zemeljskih nižav v nebeške višave. Zato ljubi vsak narod svoje pesnike in mu je zlasti „narodna pesen“ predraga svetinja. Tudi pokojnega Slomškega je Bog bogato obdaril s pesniškom duhom. Peli so radi in pesni zlagali še rajše. In kaj so peli? To, kar katoliškemu duhovniku in škofu pristoja; peli so: „Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji.“ — In kako so peli? Peli so po domače — in prav po domače: bili so zares narodni pesnik. In ker so iz srca naroda peli, so segale njih pesni tudi globoko v srce naroda. Stari in mladi so jih

radi prepevali in jih še prepevajo; Slomšekove pesni se pozabile ne bodo. In kedaj so peli? Peli so kakor mladi kaplan, pa tudi kakor ostareli škof so še radi segli v pevske strune in zapeli mile pesni mladim in starim. V svojih pesnih z materjo zibljejo nedolžnega dojenca, z otroci na ledini igrajo nedolžno „veselje“, vadijo učence v „šoli veselega petja“, svariijo mladenčca in devico na razpotju med grehom in čednostjo, navdušujejo moža za težavna dela njegovega poklica in pripravljajo sivega starčeka na srečno smrt. V drugih pesnih spremljajo otroke v šolo in cerkev, svate k poroki, kmeta na delo, prijatelje v vinsko gorico, vojščake na krvavo polje časti, romarje na božjo pot, mrliča k pogrebu in dušo pokojnega v sveti raj. — Še v drugih pesnih odprejo velike bukve stvarjenja božjega: v podučljivi šopek povijejo duhteče cvetlice na polji, razlagajo stoglasno petje ptičie pod nebom, počivajo s popotnikom pri hladnem potoku v zelenem logu, učijo strah božji v tresku in gromenju, in trpečemu srcu kažejo, „kje dom je moj“ nad zvezdnatim nebom. — Takó so bili Slomšek zares buditelj svojega naroda: budili so ga z besedo, s peresom, s pesnijo. Pa to jim še ni bilo zadosti.

Budili so narod drugič po tem, da so tudi druge navduševali, naj posvetijo svoje talente in svoje pero krščanski prosveti naroda. Ni namreč vsakemu dano, spisati celih knjig; pač pa se posreči zdaj temu zdaj onemu, spisati kak podučljiv sestavek, ki zamore koristiti drugim. Slomšekovo načelo pa je bilo to: „Vsaka dobra misel, vsak izvrsten sestavek je dar božji, ki se ne sme zapati, ampak narodu izročiti v duševno hrano.“ Zato so že kakor špiritual v Celovci vadili mlade bogoslovce v slovenski pisavi, ter izdali raznih

mičnih povesti, od bogoslovcev prestavljenih, od njih pa popravljenih. Tudi v poznejših službah, še celó kakor škof, so pisali zdaj temu učitelju zdaj onemu duhovniku, naj se puskusijo s peresom narodu v prid. Pesnike so vabili, ko so izdali „Ahacelnove pesni“; možé, za šolo vnete, so vabili na delo, ko so na prošnjo takratnega c. kr. ministerstva zlagali „knjige za ljudske šole“ pri Koroških in Štajerskih Slovencih; duhovnike so vabili na delo, ko so spisavali „življenje svetnikov“, in vse poprek so pozvali na slovestveno polje, ko so odprli Drobotnice, naj bi bučelicam enako, v njih predele marljivo znašali duhovno hrano za verne Slovence. Gotovo je, da bi mnogi pisatelji nikdar ne bili za peró prijeli, ako bi jih Slomšek ne bili spodbujali, napeljevali, podpirali.

Budili so tretjič narod po tem, da so si prizadevali vstanoviti naprave, ki bi še po njih smrti blaženo delo krščanske omike med narodom nadaljevale. V tem oziru omenim edino le šole in družbe sv. Mohorja. Šola — se ve da krščanska šola je bila punčica njih očesa; kajti vedli so: čigava je mladež, njegov je narod. Zato so šoli žrtvovali črez mero veliko truda, skrbi in tudi denarja. Vlado so prepričali od pomanjkljivosti takratnih ljudskih šol na Slovenskem, in kakor smo že omenili, so po njeni želji radi prevzeli izdelanje novih šolskih knjig. Pri tej priliki jim piše minister, „da si vlada čestita, da je v njih osebi našla moža, pri katerem se poklic, veljava, učenost in skušnja v taki meri zedinja, da se bode začeto prevstrojenje šol v blagar učeče se mladeži gotovo srečno dovršilo“. V srce pa jih je bolelo, da je bilo takrat zavolj pomanjkanja šol toliko odraščениh ljudi, ki niso znali ne pisati ne brati,

kterim so bila tedaj vrata do višje duhovne omike zaklenjena. V tem razmišljanju se prikaže njih duhu kakor zvezda rešiteljica slovenska nedeljska šola. Za to šolo spišejo sami navod, — knjigo vzorno in neprecenljivo: „Blaže in Nežica v nedeljski šoli“. Ne le otroci, ampak tudi odraščeni, celo že bolj ostareli ljudje obojnega spola napolnujejo šolske prostore; njih učitelji so mladi kaplani pa tudi stari župniki. Je gotovo veliko sto in tisoč ljudi, ki so se v tej šoli brati, pisati in še drugih koristnih vednosti naučili, in ki Slomšekovega imena nikoli pozabili ne bodo. — In kaj bi rekel o preslavni družbi sv. Mohorja? Ko se je ta družba v Celovcu snovala, so ji, da tako rečem, pokojni Slomšek za poglavitnega kumeja pri krstu stali, in bili njeni prvi varh in dobrotnik.*) In zares čudežno; še le po smrti Slomšekovi je ta družba veselo naraščati, razcvetati in se širiti začela, takó da zdaj že 26.000 družnikov šteje. Ali ne čutimo takó rekoč, da pokojni Slomšek pred božjim tronom za svoje ljubljeno ljudstvo molijo in mu božji blagoslov delijo?

Glejte, ljubi moji! toliko in še več so pokojni Slomšek delali za duševni blagor in za krščansko omiko svojega naroda. Bili so v resnici narodni mož v najlepšem, krščanskem pomenu te besede. Ali ne zasluži tak mož, da narod njegovo ime z zlatimi črkami zapiše v liste svoje zgodovine? Ali ne zasluži tak mož, da mu narod postavi javni spomenik, dostojin njegovim zaslugam? In to se je denes zgodilo in z božjo pomočjo srečno dovršilo. Pri pogledu častite podobe nepozabljivega dobrotnika smo pač dolžni z kraljem Davidom hvaležno izklicati: „To je den, ki ga

*) Glej koledar družbe sv. Mohorja za l. 1878 str. 135.

je Gospod naredil; radujmo se in veselimo se v njem“. (Ps. 117, 24.) Da; denešnji den enako časti pokojnega kneza in škofa Slomšeka kakor one, ki so te znameniti spominek mu postavili. In tudi z ozirom na njegove narodne zasluge smo dolžni denes s hvaležnim srcem ponoviti angeljsko pesen: Čast bodi Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji! Čast bodi pa tudi spominu na narodnega dobrotnika Slomšeka in mir njegovim košicam v grobu!

Ako so tedaj pokojni knez v svoji prvi tukajšnji pridigi rekli: „Božjo čast širiti in mir ljudem oznanovati, je moja visoka naloga, zato sem k vam prišel“: bo od zdaj zanaprej, ker so njih usta omolknila, njih spomenik to nalogo nadaljeval in od roda do roda oznanoval: „Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!“ In zares; prav tukaj pred to podobo, kjer se vsi svojega občnega dobrotnika spominjamo: Mariborčani vstanovitelja škofovskega sedeža v Mariboru, Lavantinska škofija prvega kneza in škofa Mariborskega, in slovenski narod svojega duševnega buditelja: prav tukaj — takó se mi dozdeva, se najležej nas vseh srca v miru in ljubezni sklenejo, da po besedah sv. apostola Pavla „mirno in pokojno živimo v vsej pobožnosti in čistosti; zakaj to je dobro in dopadljivo pred Bogom, našim Zveličarjem.“ (1 Tim. 2, 2—3)

Ti pa, sv. Janez Krstnik, mogočni varh te stolne cerkve! vzemi zdaj tudi spomenik njenega prvega škofa v dobrotno varstvo svoje in izprosi pri Bogu milost, da bode vse, ki tukaj molijo, budil in nagibal k miru in ljubezni. Amen.

